

T

The Study and Revision of the Tourist Guide and Tour Leader Training Courses

Ranee Esichaikul^{1,*} Rochaporn Chansawang²
Chatchapon Songsoonthornwong³ Yongyut Kaewudom⁴

Received: December 6, 2019 Revised: April 28, 2020 Accepted: April 30, 2020

Abstract

The study and revision of the tourist guide and tour leader training courses was a qualitative research. The objectives of the study were: 1) to study opinions on existing Undergraduate Curriculum and Higher Diploma Curriculum of Tourism Programs; to investigate opinions on existing tourist guide and tour leader training courses of Department of Tourism; and to analyze content, appropriateness, and requirements of training courses according to labor market, tour operators, and tourists; and 2) to synthesize revised contents and present the revised tourist guide and tour leader training courses in accordance with the Revised Law of Tour Operators and Tourist Guides as well as to satisfy the demand in the labor market, tour operators, and tourists. Populations were tourism and tourist guide experts and stakeholders related to the tourist guide and tour leader training courses. Thirty-one key informants in tour operators and tourist guides were interviewed and the seminar with 400 stakeholders was conducted through purposive sampling during October 2017 to March 2018. Data obtained through interviews and seminars was analyzed by content analysis. The research tools for the data collection were structured interviews and the commentary and suggestion form of revised training courses for tour guides and tour leaders. The study results showed that: 1) existing Undergraduate Curriculum and Higher Diploma Curriculum of Tourism Programs covered all subjects included in the tourist guide training courses of Department of Tourism. But the content of the available training courses was not

^{1,2,3} School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

⁴ School of Tourism and Services, University of the Thai Chamber of Commerce

* Corresponding author. E-mail: ranee.esi@stou.ac.th

suitable to keep up with changing situations at the present and do not respond to requirements of training courses according to labor market, tour operators, and tourists. 2) The revision of the tourist guide and tour leader training courses was synthesized and presented as the 2018 revised training courses including the General Tourist Guide Training Course, and the Regional Tourist Guide Training Courses for four regions, and the Tour Leader Training Course. In terms of the content structure, both general tourist guide training course and regional tourist guide training courses were consisted of general academic knowledge, regional academic knowledge, professional knowledge and skills, foreign language competency, field studies, and practical training with tour operators. The content of the tour leader training course was composed of general academic knowledge, professional knowledge and skill, foreign language competency, and practical training with tour operators.

Keywords: tourist guide and tour leader training course, training course revision

ก

การศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรบ วิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว

รानी อีสซี่กุล^{1*} รชพร จันทรสว่าง² ชัชพล ทรงสุนทรวงศ³ ยงยุทธ แก้วอุดม⁴

วันรับบทความ: December 6, 2019 วันแก้ไขบทความ: April 28, 2020 วันตอบรับบทความ: April 30, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) และระดับ อาชีวศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) สาขาวิชาการท่องเที่ยว ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการฝึกอบรบ วิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรรมการท่องเที่ยว และการวิเคราะห์เนื้อหา ความเหมาะสม และความต้องการ หลักสูตรของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันต่อหลักสูตรการฝึกอบรบ วิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรรมการท่องเที่ยว และ 2) สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการปรับปรุง พัฒนา และนำเสนอ หลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว วิชามัคคุเทศก์ทั่วไปและมัคคุเทศก์ภูมิภาคของกรม การท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองต่อกฎหมาย ตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบัน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว จำนวน 31 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และ 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ทั้งภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการประชุมสัมมนา เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบบันทึกข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของผู้ที่เข้าร่วมประชุมสัมมนา การสุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัย ความน่าจะเป็น โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2561 และการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตร อาชีวศึกษาในสาขาวิชาการท่องเที่ยว มีเนื้อหาสาระของวิชาครอบคลุมทุกรายวิชาในหลักสูตรการอบรมมัคคุเทศก์ ทั่วไป (ต่างประเทศ) ของกรรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เนื้อหาวิชาของหลักสูตรการฝึกอบรบ

^{1,2,3} สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

⁴ คณะการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* Corresponding author. E-mail: ranee.esi@stou.ac.th

วิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว 2) การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ทำให้ได้หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 ได้แก่ หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค จำนวน 4 หลักสูตร และหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว โดยโครงสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค ประกอบด้วย ความรู้ทางวิชาการทั่วไป ความรู้ทางวิชาการเฉพาะภูมิภาค ความรู้ และทักษะเฉพาะอาชีพ ความรู้ภาษาต่างประเทศ การศึกษานอกสถานที่ และการฝึกปฏิบัติกับบริษัทนำเที่ยว ส่วนหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ทางวิชาการทั่วไป ความรู้ และทักษะเฉพาะอาชีพ ความรู้ภาษาต่างประเทศ และการฝึกปฏิบัติกับบริษัทนำเที่ยว

คำสำคัญ: หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว การปรับปรุงหลักสูตร

บทนำ

การท่องเที่ยวถูกจัดให้เป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศไทยเป็นจำนวนเงินมหาศาล ก่อให้เกิดการหมุนเวียนและการกระจายรายได้ รวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ภาพรวมของการท่องเที่ยวไทย พบว่า มีการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง จากสถิติรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จำนวน 38,277,300 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นมูลค่า 2,007,503.89 ล้านบาท (สำนักปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2562) โดยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก การมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวมาโดยตลอด ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญในการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว คือ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งระบบให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และเพียงพอต่อความต้องการของตลาด โดยการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชน ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยวสนับสนุนบุคลากรให้มีสมรรถนะขั้นพื้นฐานตามตำแหน่งงาน และได้รับการฝึกอบรมที่ได้มาตรฐานสากล (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560)

มัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวถือเป็นบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การท่องเที่ยวของประเทศประสบความสำเร็จ เนื่องจากมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนักท่องเที่ยว สามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวได้ และเป็นแรงผลักดันให้เกิดความต้องการในการมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การจะพัฒนามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวให้มีศักยภาพ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเริ่มต้นด้วยการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับ ตามแนวคิดของ Saylor และ Alexander (1981) ที่ระบุถึงการออกแบบหลักสูตรไว้ว่า เมื่อกำหนดเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว นักพัฒนาหลักสูตรต้องวางแผนออกแบบหลักสูตร ตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกและจัดเนื้อหาสาระ รวมถึงการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่ได้เลือกแล้ว เพื่อให้หลักสูตรที่ถูกต้องออกมามีคุณภาพและเชื่อถือได้ นอกจากนี้ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ได้มีการปรับปรุงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดคุณสมบัติของผู้ขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ ดังนี้

ตามมาตรา 50 (1) (ค) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ หรือสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสาขามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ไม่น้อยกว่าที่คณะกรรมการกำหนด หรือได้รับวุฒิปริญญาตรีผ่านการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ตามหลักสูตรและสถานฝึกอบรมที่คณะกรรมการกำหนด (กรมการท่องเที่ยว, 2559, น. 5) รวมถึงได้กำหนดคุณสมบัติ ผู้ขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้นำเที่ยว

ตามมาตรา 64/1 (1) (ค) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ หรือสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสาขามัคคุเทศก์หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ไม่น้อยกว่าที่คณะกรรมการกำหนด หรือสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าและได้รับวุฒิปริญญาตรีได้ผ่านการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวตามหลักสูตรและสถานฝึกอบรมที่คณะกรรมการกำหนด (กรมการท่องเที่ยว, 2559, น. 7)

ซึ่งทำให้ผู้ฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวต้องมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการประกอบอาชีพที่มีคุณภาพมากขึ้น ประกอบกับหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวที่ใช้มานานกว่า 5 ปี ต้องได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน ตลอดจนเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความสามารถและทักษะในวิชาชีพที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวที่ใช้ในปัจจุบัน ทั้งการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสอบถามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวในประเด็นของความเหมาะสมและความต้องการหลักสูตรของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงพัฒนา และนำเสนอหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ กรมการท่องเที่ยวและคณะผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว เพื่อให้การดำเนินการรองรับการปฏิบัติงานตามกฎหมายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย หลักสูตรมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ตลอดจนเป็นหลักสูตรที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) และระดับอาชีวศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) ในสาขาการท่องเที่ยว ความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว และการวิเคราะห์เนื้อหา ความเหมาะสม และความต้องการหลักสูตรของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันต่อหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรอาชีวศึกษาในสาขาการท่องเที่ยว

1.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมวิชาวมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว

1.3 เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ความเหมาะสม และความต้องการหลักสูตรของตลาดแรงงาน ธุรกิจ นำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ในสถานการณ์ปัจจุบันต่อหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของ กรมการท่องเที่ยว

2. เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนา และนำเสนอ หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และ ผู้นำเที่ยว วิชามัคคุเทศก์ทั่วไปและมัคคุเทศก์ภูมิภาคของกรมการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองต่อกฎหมาย ตลาด แรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบัน

2.1 เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และ ผู้นำเที่ยว วิชามัคคุเทศก์ทั่วไปและมัคคุเทศก์ภูมิภาคของกรมการท่องเที่ยว

2.2 เพื่อนำเสนอหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว วิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และ มัคคุเทศก์ภูมิภาคของกรมการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองต่อกฎหมาย ตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และ นักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบัน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายของ “มัคคุเทศก์” หมายถึง ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ ด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ฉบับดังกล่าว ได้ให้ ความหมายของ “ผู้นำเที่ยว” ว่า คือ ผู้รับผิดชอบในการดูแลอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ (กรมการท่องเที่ยว, 2551)

หากพิจารณาจากความหมายข้างต้น จะพบว่า มัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวมีลักษณะที่แตกต่างและ คล้ายคลึงกันในบางประการ โดยผู้นำเที่ยวจะทำหน้าที่ในการนำนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวไปยังต่างประเทศ คอยดูแล และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้ อาจให้ข้อมูลได้ในบางประเทศที่ได้รับอนุญาต ส่วนมัคคุเทศก์เป็นผู้ทำหน้าที่ในการนำนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ และให้ข้อมูลเกี่ยวกับ ประเทศของตนและสถานที่ท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ มัคคุเทศก์ยังคงต้องคอย ดูแล และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเช่นเดียวกันกับผู้นำเที่ยว

พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ได้แบ่งประเภทของมัคคุเทศก์ไว้ 3 ประเภท ได้แก่ 1) มัคคุเทศก์ทั่วไป เป็นมัคคุเทศก์ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับงานนำเที่ยวครอบคลุมในทุกสาขา และ นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้ทั่วประเทศ 2) มัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาค เป็นมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ เกี่ยวกับงานนำเที่ยวเฉพาะภายในภูมิภาคที่กำหนดในใบอนุญาต และนำเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้เฉพาะภายใน ภูมิภาคตามที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตเท่านั้น โดยแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ มัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาค ภาคเหนือ มัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มัคคุเทศก์เฉพาะภูมิภาค ภาคกลาง และมัคคุเทศก์เฉพาะ

ภูมิภาค ภาคใต้ และ 3) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เป็นมัคคุเทศก์ที่มีความรู้เกี่ยวกับงานนำเที่ยวเฉพาะภายในเขตพื้นที่ท้องถิ่นหรือชุมชน และนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้เฉพาะในเขตพื้นที่ท้องถิ่นหรือชุมชนตามที่กำหนดไว้ในใบอนุญาตเท่านั้น (กรมการท่องเที่ยว, 2559)

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ยังกล่าวถึงคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ ไว้ดังนี้ 1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี บริบูรณ์ในวันยื่นคำขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ 2) มีสัญชาติไทย 3) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขามัคคุเทศก์ หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ หรือสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสาขามัคคุเทศก์ หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ ไม่น้อยกว่าที่คณะกรรมการกำหนด หรือได้รับวุฒิปับตรว่าได้ผ่านการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ตามหลักสูตรและสถานฝึกอบรมที่คณะกรรมการกำหนด 4) ผ่านการทดสอบความรู้ ความสามารถในการเป็นมัคคุเทศก์ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกำหนด นอกจากนี้ มัคคุเทศก์ต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้ 1) เป็นโรคพิษสุราเรื้อรังหรือติดยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคติดต่อที่คณะกรรมการกำหนด 2) เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักใช้ใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์หรือใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว 3) เคยถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว หรือใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ และยังไม่พ้นกำหนด 5 ปี นับถึงวันยื่นคำขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ และ 4) เคยถูกเพิกถอนทะเบียนเป็นผู้นำเที่ยว และยังไม่พ้นกำหนด 5 ปี นับถึงวันยื่นคำขอรับใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์

สำหรับคุณสมบัติของผู้นำเที่ยว ได้แก่ 1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 20 ปีบริบูรณ์ในวันยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้นำเที่ยว 2) มีสัญชาติไทย 3) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขามัคคุเทศก์ หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ หรือสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสาขามัคคุเทศก์ หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ไม่น้อยกว่าที่คณะกรรมการกำหนด หรือสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าและได้รับวุฒิปับตรว่าได้ผ่านการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยวตามหลักสูตรและสถานฝึกอบรมที่คณะกรรมการกำหนด นอกจากนี้ ในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ยังกล่าวว่า ผู้นำเที่ยวต้องไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้ 1) เป็นโรคพิษสุราเรื้อรัง หรือติดยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคติดต่อที่คณะกรรมการกำหนด และ 2) เคยถูกเพิกถอนทะเบียนเป็นผู้นำเที่ยวมาแล้วไม่ถึง 5 ปี นับถึงวันยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้นำเที่ยว (กรมการท่องเที่ยว, 2559)

การพัฒนาหลักสูตร

คำว่า “หลักสูตร (Curriculum)” เป็นคำที่มีความหมายหลากหลายตามมุมมองของนักวิชาการด้านหลักสูตรและบริบทของการใช้ จากการประมวลความหมาย คำว่า หลักสูตร ของนักวิชาการหลายท่าน สามารถสังเคราะห์ความหมายของหลักสูตร ได้ 3 ลักษณะ (Armstrong, 2003; Bobbitt, 1918; Henson, 2001; Oliva, 2009; Taba, 1962; Tyler, 1949; Wiles, 2009; Wiles & Bondi, 2011 อ้างถึงใน มารุต พัดมผล, 2562) ดังนี้ 1) หลักสูตร คือ รายวิชาหรือความรู้ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน 2) หลักสูตร คือ

แผนการจัดการศึกษาที่สถานที่ศึกษาจัดไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอน 3) หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ส่วนคำว่า “การพัฒนาหลักสูตร” มีนักวิชาการให้ความหมายไว้อย่างหลากหลาย โดยส่วนใหญ่สรุปว่า การพัฒนาหลักสูตรมี 2 ความหมาย คือ 1) การนำหลักสูตรที่มีแล้วมาปรับปรุงให้ดีขึ้น เรียกว่า “การปรับปรุงหลักสูตร” และ 2) การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน โดยใช้กระบวนการการพัฒนาหลักสูตร (Good,1973; Taba, 1962; สงัด อุทรานันท์, 2532; สจิวรรณ ทรรพวสุ, 2548) ดังนั้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรใหม่ หรือการปรับปรุงเพิ่มเติม เพื่อให้หลักสูตรเดิมมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการ หรือการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ และสนองต่อความต้องการของผู้เรียน โดยมีจุดมุ่งหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระ เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และพฤติกรรม ตามที่กำหนดในจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

นักวิชาการหลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการนำไป ออกแบบหรือปรับปรุงหลักสูตร โดย Tyler (1949) ได้กำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้ 3) การจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถนำมาใช้ได้กับการพัฒนา หลักสูตรในทุกๆระดับ ต่อมา Taba (1962) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่เรียกว่า “Grass Roots Approach” โดยมีขั้นตอน 1) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ 3) การคัดเลือก เนื้อหาสาระ 4) การจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระ 5) การคัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) การจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ และ 7) การประเมินผลหลักสูตร สำหรับแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามทัศนะของ Oliva (2009) ได้เสนอว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบ และได้กำหนดแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 6 กระบวนการ ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมายหรือปรัชญาของการจัดการศึกษา 2) กำหนดจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร 3) กำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร 4) การวางแผนจัดโครงสร้างหลักสูตร 5) การจัดการเรียน การสอน และ 6) การประเมินผลหลักสูตร ดังนั้น สรุปได้ว่า กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ควรประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ และ 4) การประเมินผลหลักสูตร

ทั้งนี้ หลักสูตรต่าง ๆ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย เนื่องจากปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ตลอดเวลาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการประกอบอาชีพของแต่ละสาขาวิชา ก็มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่เสมอ หลักสูตรที่ดีต้องทำให้เกิดความรอบรู้ ทักษะ ตลอดจนการได้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554) ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจะทำให้เกิดการพัฒนาศมรรถนะของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการพัฒนาหลักสูตรจะมีการดำเนินการในมิติของ “การสร้างหลักสูตรใหม่” หรือ “การปรับปรุงหลักสูตร” ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับความต้องการ และสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมเป็นสำคัญ

หลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) และระดับอาชีวศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) สาขาวิชาการท่องเที่ยว

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553 ได้กำหนดลักษณะของสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรมว่า เป็นสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ที่มีลักษณะสำคัญ คือ การบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาเป็นหลักสูตรวิชาชีพที่ทันสมัย เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สาขาวิชานี้จึงมีศาสตร์ที่ครอบคลุมการวางแผนและการพัฒนา การบริหาร การบริการ การสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ การตลาด การวิจัย ภาษาต่างประเทศ กฎหมาย และการอนุรักษ์ความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ บัณฑิตในสาขาวิชานี้สามารถประกอบอาชีพในการให้บริการ การปฏิบัติงานและการบริหารในหน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ธุรกิจโรงแรม และธุรกิจบริการอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื้อหาสาระสำคัญของสาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม จะจัดเป็นกลุ่มวิชาตามโครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย กลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาชีพ กลุ่มวิชาเฉพาะ วิชาเลือกเสรี และวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ โดยแต่ละกลุ่มวิชาสถาบันอุดมศึกษาอาจเพิ่มหัวข้อ เนื้อหาสาระ รายวิชา และจำนวนหน่วยกิตได้ตามวัตถุประสงค์และเอกลักษณ์ของหลักสูตร สำหรับสาขาการท่องเที่ยว ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรครอบคลุมทั้ง 4 กลุ่มวิชา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553 ทั้งนี้ เนื้อหาสาระสำคัญของสาขาการท่องเที่ยว จะครอบคลุมเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับการวางแผน การจัดการ และพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งมีเนื้อหาสาระในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผนและพัฒนาการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวชุมชน การจัดการโครงการการท่องเที่ยว การสำรวจและวิจัยสำหรับการท่องเที่ยว โลจิสติกส์สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และสัมมนาการท่องเที่ยว นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นวิชาเกี่ยวกับการดำเนินงานและจัดการธุรกิจนำเที่ยว ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาสาระในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การวางแผนและการจัดนำเที่ยว การดำเนินงานนำเที่ยว งานมัคคุเทศก์ การตลาดการท่องเที่ยว การบัญชีและการเงินสำหรับธุรกิจนำเที่ยว การจัดการธุรกิจนำเที่ยว การจัดการตัวแทนการเดินทางท่องเที่ยว และการออกบัตรโดยสาร รวมถึงวิชาภาษาต่างประเทศที่มีเนื้อหาสาระของความรู้ และทักษะที่ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานแบบมืออาชีพในธุรกิจการท่องเที่ยว ส่วนลักษณะสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ จะเป็นการฝึกปฏิบัติงานแบบสหกิจศึกษา ในธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและการบริการ มีระยะเวลาในการฝึกไม่น้อยกว่า 16 สัปดาห์ หรือ 1 ภาคการศึกษา หรือต้องมีระยะเวลาในการฝึกจำนวนไม่ต่ำกว่า 400 ชั่วโมงต่อเนื่องกัน

สำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2557 ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาวิชาการท่องเที่ยว เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551 โดยโครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วย 4 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดวิชาทักษะชีวิต หมวดวิชาทักษะวิชาชีพ หมวดวิชาเลือกเสรี และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ทั้งนี้ หมวดวิชาทักษะวิชาชีพจะมีสาระวิชาที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้ 1) กลุ่มทักษะวิชาชีพพื้นฐาน ครอบคลุมเนื้อหาสาระในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การบริหารงานคุณภาพในองค์กร เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อ

การจัดการอาชีพ การดำเนินงานอุตสาหกรรมท่องเที่ยว หลักการดำเนินงานโรงแรม และศิลปะการต้อนรับและการบริการ 2) กลุ่มทักษะวิชาชีพเฉพาะ ครอบคลุมเนื้อหาสาระในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ไทยศึกษาสำหรับการท่องเที่ยว พฤติกรรมและวัฒนธรรมนักท่องเที่ยว การจัดการธุรกิจนำเที่ยว งานมัคคุเทศก์ กฎหมายเพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว และการตลาดเพื่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3) กลุ่มทักษะวิชาชีพเลือก ครอบคลุมเนื้อหาสาระในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ธุรกิจการบินและการจำหน่ายบัตรโดยสาร การจัดการนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว ภาษาอังกฤษสำหรับงานมัคคุเทศก์ ภาษาอังกฤษสำหรับธุรกิจการท่องเที่ยว เป็นต้น 4) การฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพ เป็นการฝึกปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับลักษณะของงานในสาขาวิชาชีพในสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความชำนาญ มีทักษะและประสบการณ์งานอาชีพในระดับเทคนิค 5) โครงการพัฒนาทักษะวิชาชีพ เป็นการศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการบูรณาการความรู้และทักษะในระดับเทคนิคที่สอดคล้องกับวิชาชีพด้านการท่องเที่ยว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มธุรดา เขียมสุภา (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับมัคคุเทศก์น้อย ในจังหวัดสิงห์บุรี โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ มัคคุเทศก์น้อย จำนวน 35 คน ที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรฯ มีองค์ประกอบของหลักสูตร 10 องค์ประกอบ โดยแผนการจัดการฝึกอบรมมีจำนวน 3 แผน ได้แก่ เรื่องบุคลิกภาพเบื้องต้นของมัคคุเทศก์ เรื่องข้อมูลเบื้องต้นและแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสิงห์บุรี และเรื่องอาเซียน 2) ด้านการประเมิน พบว่า มัคคุเทศก์น้อยมีผลการประเมินของมัคคุเทศก์ที่เรียนตามหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ 3) ด้านการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฯ พบว่า มัคคุเทศก์น้อยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ในการจัดการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

สุรียา สัมจันทร์ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะ ตามกรอบมาตรฐานมัคคุเทศก์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะ 2) หาประสิทธิภาพและดัชนีประสิทธิผลของแผนการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะ 3) เปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับเรื่องมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะของผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม และ 4) เปรียบเทียบความรู้ ทักษะการปฏิบัติงาน จรรยาบรรณเกี่ยวกับเรื่องมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้แทนชุมชนบ้านแม่กำปอง ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 196 คน ผู้สนใจในชุมชนบ้านแม่กำปอง จำนวน 20 คน โดยเลือกแบบเจาะจงผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว จำนวน 20 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 20 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบบังเอิญ

ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสูตรฯ มีองค์ประกอบของหลักสูตร จำนวน 14 องค์ประกอบ 2) แผนการฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะมีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.63/89.75 ดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.8136 ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม มีจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์และทักษะการปฏิบัติงานการเป็นมัคคุเทศก์ โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพและมารยาท และด้านความสามารถในการบรรยาย อยู่ในระดับมาก 3) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ที่ผ่านมาการฝึกอบรมตามหลักสูตรฯ โดยรวมและรายด้าน คือ ทักษะการปฏิบัติงาน ความรู้ความสามารถ และจรรยาบรรณ อยู่ในระดับมาก และไม่แตกต่างกัน โดยสรุป หลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประกอบ การเป็นมัคคุเทศก์มืออาชีพได้มาตรฐาน เพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น

โรจนา ลิ้มสกุลวานิจ (2552) ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย กลุ่มตัวอย่าง คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ จำนวน 240 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) นักท่องเที่ยวชาวไทย มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ ด้านความรู้ของมัคคุเทศก์ ด้านความสามารถของมัคคุเทศก์ และด้านคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณสมบัติของมัคคุเทศก์ ด้านความสามารถของมัคคุเทศก์ และด้านความรู้ของมัคคุเทศก์ 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของมัคคุเทศก์ พบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทย จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน สรุปได้ว่า มัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย ควรมีคุณลักษณะครบถ้วนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณสมบัติในด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้านจรรยาบรรณและจริยธรรม และด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพมากที่สุด ดังนั้น การฝึกอบรมมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศ ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ การตรงต่อเวลา จรรยาบรรณและจริยธรรมของมัคคุเทศก์ เพราะเป็นคุณลักษณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด

ไชยปรกรณ์ ป้องญาติ และลินจง โพชารี (2561) ได้ศึกษาเรื่องศักยภาพมัคคุเทศก์ที่จะก่อให้เกิดความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษา และเปรียบเทียบศักยภาพมัคคุเทศก์ที่จะก่อให้เกิดความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวเวียดนาม จำนวน 400 คน ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพมัคคุเทศก์มีความสัมพันธ์เชิงบวกโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยในรายด้านนั้น ศักยภาพด้านคุณลักษณะและด้านพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นศักยภาพมัคคุเทศก์ในเรื่อง ความกระตือรือร้นในการทำงาน การตรงต่อเวลา บุคลิกภาพ และ ความอดทนต่อการทำงาน ส่วนความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามนั้น มีความสัมพันธ์

เชิงบวกโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยลักษณะทางกายภาพของมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวเวียดนามประทับใจมากที่สุด คือ มัคคุเทศก์มีความเป็นกันเอง มีคุณธรรม และจริยธรรม

รุ่งรัตน์ หัตถกรรม, วีรากร รัตกุล, กนกเกล้า แก้วกล้า, ราเมศร์ พรหมชาติ, และนรินทร์ เจตธำรง (2561) ศึกษาเรื่องความต้องการตลาดแรงงานเพื่อปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการด้านทักษะแรงงานที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรมในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์และจังหวัดใกล้เคียง เพื่อสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตในสาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรม และเพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรม กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้จัดการฝ่ายบุคคลของสถานประกอบการหรือตัวแทน 17 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผลการวิจัย พบว่า สถานการณ์ด้านความต้องการแรงงานด้านการท่องเที่ยวมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มมากขึ้นเพราะการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเปิดเสรีทางการค้าและการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน ความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิตด้านความสามารถทางวิชาการตามงานในสาขานั้น ๆ อยู่ในระดับปานกลาง ด้านความรู้ความสามารถพื้นฐานที่ส่งผลต่อการทำงาน อยู่ในระดับมาก และด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ อยู่ในระดับมาก สำหรับแนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม ซึ่งมีการปรับปรุงทั้งชื่อหลักสูตร ชื่อปริญญา วัตถุประสงค์ของหลักสูตร และโครงสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553

ภัทรพล มหาพันธ์ (2550) ศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความเหมาะสมใช้หลักสูตรปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิต จำนวน 69 คน ปีการศึกษา 2547 ผลการวิจัย พบว่า หมวดวิชาพื้นฐาน โดยรวมมีระดับความเหมาะสมมาก หมวดวิชาเอกบังคับ โดยรวมมีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้ หลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงนั้นควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และตลาดแรงงาน

อรจนา จันทรประยูร และคณะ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพในการนำเที่ยวของคนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ 2) เพื่อพัฒนาทักษะแรงงานด้านการนำเที่ยวในการนำเที่ยวในท้องถิ่น 3) เพื่อประเมินศักยภาพของผู้ผ่านการพัฒนาทักษะภายใต้มาตรฐานมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพของคนในชุมชนก่อนการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการนำเที่ยว ประกอบไปด้วยประเด็นความรู้เรื่อง บทบาทหน้าที่ของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวและกฎหมายสำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการตลาดเพื่อธุรกิจท่องเที่ยวระดับชุมชน โดยข้อสังเกตที่ได้จากการพัฒนา คือ ผู้ที่ทำหน้าที่

เป็นมัคคุเทศก์จะต้องตามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ค่านิยม กฎหมาย และภาษา เป็นต้น ซึ่งการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยย่อมส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถนะตามความต้องการตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว จากผลการประเมินผู้เข้าร่วมโครงการหลังจากได้รับการอบรมความรู้ พบว่า ส่วนใหญ่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์ คือ ร้อยละ 70 ของข้อคำถามทั้งหมด มีเพียงร้อยละ 18.52 ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว **เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ** โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง อธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ทั้งภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน ได้แก่ 1) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาที่สอนด้านการท่องเที่ยวหรือด้านมัคคุเทศก์ 2) ผู้แทนสถาบันการศึกษาที่เปิดหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว 3) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนสำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ 4) ผู้แทนภาคเอกชนหรือผู้แทนสมาคมวิชาชีพท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (ATTA) และผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และ 5) มัคคุเทศก์อาชีพ และผู้นำเที่ยว เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ความคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะถึงองค์ความรู้ วิชาความรู้ และทักษะที่มัคคุเทศก์ควรมี รวมถึงปัญหา อุปสรรค สิ่งที่ต้องมีการปรับปรุงในหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว โดยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจาก 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร จำนวน 31 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ทั้งภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน โดยการประชุมสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อ (ร่าง) หลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ได้แก่ 1) อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาและอาชีวศึกษาที่สอนด้านการท่องเที่ยวหรือด้านมัคคุเทศก์ 2) ผู้แทนสถาบันการศึกษาที่เปิดหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์หรือผู้นำเที่ยว 3) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนสำนักงานทะเบียนธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ 4) ผู้แทนภาคเอกชนหรือผู้แทนสมาคมวิชาชีพท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพแห่งประเทศไทย สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (ATTA) และผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และ 5) มัคคุเทศก์อาชีพ และผู้นำเที่ยว จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใน 5 ภูมิภาคหลักในประเทศไทย

2. การกำหนดพื้นที่ศึกษาและระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็น 5 ภูมิภาคหลักในประเทศไทย ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ถึง มีนาคม พ.ศ. 2561

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ หลักเกณฑ์ วิธีการ และการดำเนินการของหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพและผู้นำเที่ยว ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ในปัจจุบัน และการดำเนินการของหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพและผู้นำเที่ยว เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านประเภทใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ตามกฎหมาย

3.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และการประชุมสัมมนาผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมวิชาชีพและผู้นำเที่ยว

4. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล อธิบายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมวิชาชีพและผู้นำเที่ยว ทั้งภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างและพัฒนาขึ้นมาจากการสังเคราะห์ข้อมูล หลักสูตร เอกสาร ตำรา ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพและผู้นำเที่ยวที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการประชุมสัมมนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมวิชาชีพและผู้นำเที่ยว ทั้งภาควิชาการ ภาครัฐ และภาคเอกชน จำนวน 400 คน เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อ (ร่าง) หลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพและผู้นำเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะของผู้ที่เข้าร่วมประชุมสัมมนาต่อร่างหลักสูตรฯ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุง (ร่าง) หลักสูตรฯ ให้เป็นหลักสูตรฯ ที่สมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลจะดำเนินการโดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 และ 2 ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการประชุมสัมมนา โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์แบบเนื้อหา (Content Analysis) ทั้งนี้ การจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล มีการจัดระบบข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ จำแนก ตลอดจนการประมวลผลและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการจัดบันทึกมาตรวจสอบความถูกต้องเพียงพอและความเชื่อถือได้ของข้อมูล โดยใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งการตรวจสอบแหล่งข้อมูลพิจารณาจากแหล่งบุคคลโดยการสอบถาม

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่ม ในคำถามเดียวกัน และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการที่ต่างกันในภาษามัธยมศึกษา และการประชุมสัมมนา เพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้รับว่ามีความถูกต้องตามปรากฏการณ์จริง

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) และระดับอาชีวศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) ในสาขาการท่องเที่ยว ความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว และการวิเคราะห์เนื้อหาความเหมาะสมและความต้องการหลักสูตรของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันต่อหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว โดยจากการศึกษาและวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ของกรมการท่องเที่ยว หลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรอาชีวศึกษาในสาขาการท่องเที่ยว พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านธุรกิจนำเที่ยวและมััคคุเทศก์ถึงความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

1.1 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรอาชีวศึกษาในสาขาการท่องเที่ยว ผลการศึกษา พบว่า

1) หลักสูตรระดับอุดมศึกษา (ปริญญาตรี) สาขาวิชาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน กับหลักสูตรอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายวิชาในหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กับหลักสูตรการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน จำนวน 11 แห่ง ที่จัดการเรียนการสอนสาขาวิชาการท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ และมหาวิทยาลัยศรีปทุม พบว่า หลักสูตรการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนโดยส่วนใหญ่มีเนื้อหาครอบคลุมรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) แต่มีการกำหนดชื่อวิชาแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ แม้ว่าบางรายวิชาในหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) จะไม่ปรากฏเป็นรายวิชาในหลักสูตรการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัย แต่มีการกำหนดไว้เป็นหัวข้อต่าง ๆ ในคำอธิบายรายวิชา นอกจากนี้ ยังพบว่า รายวิชาต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักสูตรการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยทั้งรัฐและเอกชนทุกหลักสูตร ได้แก่ วิชาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว พฤติกรรมนักท่องเที่ยว งานมััคคุเทศก์ ทรัพยากรการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กฎหมายและจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อการท่องเที่ยว และศิลปวัฒนธรรมไทยเพื่อการท่องเที่ยว

2) หลักสูตรระดับอาชีวศึกษา (ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง) สาขาวิชาการท่องเที่ยว กับหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบรายวิชาในหลักสูตร

การฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กับหลักสูตรระดับอาชีวศึกษาของสถาบันทุกแห่งที่จัดการเรียนการสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า รายวิชาในหลักสูตรการท่องเที่ยวระดับอาชีวศึกษา มีเนื้อหาครอบคลุมทุกรายวิชาในหลักสูตรการอบรมมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) ของกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

1.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว ผลการศึกษา พบว่า

1) หลักสูตรฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย มีจำนวนชั่วโมงการฝึกอบรมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 149 ชั่วโมง โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย วิชาความรู้ทางวิชาการ ได้แก่ วิชาความรู้พื้นฐาน จำนวน 11 วิชา และวิชาความรู้เฉพาะอาชีพ จำนวน 14 วิชา การศึกษานอกสถานที่ 12 เส้นทาง ผลการศึกษาเนื้อหาหลักสูตรดังกล่าว พบว่า เนื้อหาหลักสูตรมีความเหมาะสมในช่วงเวลานั้น แต่ในปัจจุบันสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนในส่วนกลางและภูมิภาคไม่ได้เปิดอบรมหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไปนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยแล้ว เนื่องจากหลักสูตรการอบรมดังกล่าวมีการจำกัดขอบเขตเฉพาะการนำเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวชาวไทยเท่านั้น ส่งผลให้ความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมมีจำนวนน้อยลง

2) หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ มีจำนวนชั่วโมงการฝึกอบรมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 218 ชั่วโมง โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย วิชาความรู้ทางวิชาการ ได้แก่ วิชาความรู้พื้นฐาน จำนวน 11 วิชา วิชาความรู้เฉพาะอาชีพ จำนวน 15 วิชา ภาคความรู้ภาษาต่างประเทศ และการศึกษานอกสถานที่ 12 เส้นทาง ผลการศึกษา พบว่า สถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนในส่วนกลางและภูมิภาคหลายแห่งได้จัดการฝึกอบรมหลักสูตรดังกล่าว ตั้งแต่ประกาศใช้จนถึงปัจจุบัน เพราะมีเนื้อหาที่เหมาะสมกับความต้องการ เช่น มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยพิษณุโลก เป็นต้น เนื่องจากผู้สำเร็จการอบรมสามารถนำเที่ยวได้ทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

3) หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะ ประกอบด้วย 8 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะต่างประเทศ-เฉพาะพื้นที่ หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะไทย-เฉพาะพื้นที่ หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะเดินป่า หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะศิลปวัฒนธรรม หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะทางทะเล หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะทะเลชายฝั่ง หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยรายวิชาที่มีเรียนในทุกหลักสูตร ได้แก่ ภาคความรู้ทางวิชาการ จำนวน 1 วิชา คือ วิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ และภาคความรู้เฉพาะอาชีพ จำนวน 8 วิชา คือ (1) บทบาทหน้าที่ มารยาท และจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์ (2) วิถีปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ (3) การฝึกพูดในที่ชุมชน (4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (5) พฤติกรรม

นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ (6) มนุษยสัมพันธ์ (7) จิตวิทยาการให้บริการ (8) ประวัติและผลงานของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ นอกจากนี้ ยังมีรายวิชาที่เรียนมากกว่า 3 หลักสูตร ได้แก่ ภาควิชาความรู้ทางวิชาการ จำนวน 4 วิชา คือ (1) ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น (หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่น ใช้ชื่อวิชา ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวเฉพาะพื้นที่) (2) เทศกาล งานประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น (หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่นใช้ชื่อวิชา ชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรม และวิถีการดำรงชีวิต) (3) การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว (4) หลักการและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (หลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะเดินป่า ใช้ชื่อวิชา ระบบนิเวศของธรรมชาติ) และภาควิชาความรู้เฉพาะอาชีพ จำนวน 1 วิชา คือ การปฐมพยาบาลและการให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว สำหรับการศึกษานอกสถานที่ ส่วนใหญ่กำหนดระยะเวลาจำนวนไม่น้อยกว่า 8 ชั่วโมง ยกเว้นหลักสูตรมัคคุเทศก์เฉพาะเดินป่า กำหนดระยะเวลาการศึกษานอกสถานที่ไม่น้อยกว่า 15 ชั่วโมง และมัคคุเทศก์เฉพาะทางทะเล ไม่น้อยกว่า 30 ชั่วโมง หลักสูตรที่มีภาคความรู้ภาษาต่างประเทศ ต้องอบรมไม่น้อยกว่า 15 ชั่วโมง ทั้งนี้ หลักสูตรที่ไม่มีภาคความรู้ภาษาต่างประเทศ ได้แก่ มัคคุเทศก์เฉพาะไทย-เฉพาะพื้นที่ มัคคุเทศก์เฉพาะศิลปวัฒนธรรม มัคคุเทศก์เฉพาะแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ และมัคคุเทศก์เฉพาะวัฒนธรรมท้องถิ่น

4) หลักสูตรฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว มีจำนวนชั่วโมงในการฝึกอบรมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 180 ชั่วโมง โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย การอบรมภาคทฤษฎี ได้แก่ กลุ่มวิชาความรู้ทั่วไป กลุ่มวิชาชีพเฉพาะ และกลุ่มวิชาภาษาเพื่องานอาชีพ และการอบรมภาคปฏิบัติ โดยฝึกปฏิบัติงานนำเที่ยวไม่น้อยกว่า 72 ชั่วโมง ผลการศึกษา พบว่า หลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรใหม่ที่มีเนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญในการนำนักท่องเที่ยวไทยไปต่างประเทศ แต่เนื่องจากผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) จะได้รับใบอนุญาตผู้นำเที่ยวด้วย จึงทำให้มีผู้สนใจเข้ารับการฝึกอบรมมีน้อย ส่งผลให้สถาบันการศึกษาไม่นิยมจัดการฝึกอบรมหลักสูตรนี้

1.3 เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ความเหมาะสม และความต้องการหลักสูตรของตลาดแรงงานธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบันต่อหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว ผลการศึกษา พบว่า เนื้อหาวิชาของหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยวที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว โดยหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ พบว่า (1) มีจำนวนชั่วโมงภาคทฤษฎีที่เหมาะสม แต่ชั่วโมงการฝึกปฏิบัติน้อยเกินไป (2) เป็นหลักสูตรที่สอนให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติการบรรยายตามเส้นทางที่กำหนดกับมัคคุเทศก์อาชีพที่มีประสบการณ์ แต่การฝึกปฏิบัติดังกล่าวยังไม่เหมือนการฝึกปฏิบัติงานจริงกับบริษัทนำเที่ยว จึงควรเพิ่มชั่วโมงการฝึกปฏิบัติงานกับบริษัทนำเที่ยว (3) หลักสูตรเน้นความรู้ทางประวัติศาสตร์มากเกินไป ขาดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเป็นผู้สื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวได้ (4) หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถยกระดับมาตรฐานและคุณภาพของมัคคุเทศก์ได้ (5) สาระสำคัญของวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีน้อยเกินไป มัคคุเทศก์ควรเข้าใจแนวคิดและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศเพิ่ม

มากขึ้น รวมทั้งความเข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนชาติจากภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกด้วย และ (6) หลักสูตรปัจจุบันไม่ได้สอนแนวคิดของการพัฒนาตนเองให้แก่ภาคี

สำหรับผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์เฉพาะพื้นที่ พบว่า (1) หลักสูตรมีระยะเวลาการอบรมสั้นมาก ผู้เข้ารับการฝึกอบอรมมาจากหลากหลายอาชีพ และมีระดับพื้นฐานการศึกษาแตกต่างกัน หลังจากสำเร็จการอบรมตามหลักสูตรแล้ว เมื่อประกอบอาชีพมัดคฺุเทศก์ยังขาดสมรรถนะที่จำเป็นบางอย่างไป (2) ผู้เข้ารับการฝึกอบอรมยังขาดความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ และทักษะในการนำเที่ยวที่ไม่ตรงตามมาตรฐานอาเซียน และ (3) หลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์เฉพาะพื้นที่ยังมีปัญหาการตีความด้านพื้นที่และความทับซ้อนของเนื้อหา เช่น หลักสูตรมัดคฺุเทศก์ทะเลและหลักสูตรมัดคฺุเทศก์ทะเลชายฝั่ง เป็นต้น ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์เฉพาะพื้นที่ยังมึปัญหาการตีความด้านพื้นที่และความทับซ้อนของเนื้อหา เช่น หลักสูตรมัดคฺุเทศก์ทะเลและหลักสูตรมัดคฺุเทศก์ทะเลชายฝั่ง เป็นต้น ส่วนผลการวิเคราะห์เนื้อหาของหลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์เฉพาะพื้นที่ยังมึปัญหาการตีความด้านพื้นที่และความทับซ้อนของเนื้อหา เช่น หลักสูตรมัดคฺุเทศก์ทะเลและหลักสูตรมัดคฺุเทศก์ทะเลชายฝั่ง เป็นต้น

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนา และนำเสนอ หลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์และผู้นำเที่ยว วิชามัดคฺุเทศก์ทั่วไปและมัดคฺุเทศก์ภูมิภาคของกรมการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองต่อกฎหมาย ตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งทุติยภูมิ ข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาจัดทำ (ร่าง) หลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์และผู้นำเที่ยว และจัดประชุมสัมมนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฝึกอบอรมหลักสูตรวิชามัดคฺุเทศก์และผู้นำเที่ยว เพื่อรับฟังความคิดเห็นต่อ (ร่าง) หลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์และผู้นำเที่ยว และนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการปรับปรุง (ร่าง) หลักสูตรฯ ให้เป็นหลักสูตรฯ ที่สมบูรณ์ ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ย่อย ดังนี้

2.1 เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์และผู้นำเที่ยว วิชามัดคฺุเทศก์ทั่วไปและมัดคฺุเทศก์ภูมิภาคของกรมการท่องเที่ยว ผลการสังเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปได้ ดังนี้

หลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์ทั่วไป และมัดคฺุเทศก์ภูมิภาค พบว่า หลักสูตรการฝึกอบอรมวิชามัดคฺุเทศก์ทั่วไป หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ กำหนดระยะเวลาการฝึกอบอรม จำนวนไม่น้อยกว่า 211 ชั่วโมง โครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วย 5 โมดูล ได้แก่ โมดูล 1 ความรู้ทางวิชาการทั่วไป โมดูล 2 ความรู้ทางวิชาการเฉพาะภูมิภาค โมดูล 3 ความรู้และทักษะเฉพาะอาชีพ โมดูล 4 ความรู้ภาษาต่างประเทศ โมดูล 5 การศึกษานอกสถานที่ โดยกำหนดให้จัดเส้นทางพระบรมมหาราชวังและวัดสำคัญในกรุงเทพมหานครเป็นเส้นทางบังคับ และให้เลือกอีก 4 เส้นทาง โดยพิจารณาตาม

ความเหมาะสมให้ครอบคลุมเส้นทางทั้ง 4 ภูมิภาค และสถาบันที่จัดการฝึกอบรมจะต้องเชิญมัคคุเทศก์ให้ปฏิบัติงานเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างอย่างครบถ้วนเฉพาะเส้นทางที่จัดในครั้งแรก ส่วนอีก 4 เส้นทางให้มัคคุเทศก์ต้นแบบหรือตัวอย่างเป็นผู้เลี้ยง และให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเวียนกันฝึกฝนตลอดเส้นทาง และโมดูล 6 การฝึกปฏิบัติงานกับบริษัทนำเที่ยว กำหนดให้ผู้เข้าอบรมเข้าฝึกปฏิบัติงานในบริษัทนำเที่ยวในฐานะผู้ช่วยมัคคุเทศก์ตามรายการนำเที่ยว ไม่น้อยกว่า 60 ชั่วโมง

สำหรับหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในพื้นที่ภูมิภาค กำหนดระยะเวลาในการฝึกอบรม ไม่น้อยกว่า 130 ชั่วโมง และมีโครงสร้างหลักสูตรเช่นเดียวกับหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป เว้นแต่โมดูล 2 ความรู้ทางวิชาการเฉพาะภูมิภาค ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะเลือกศึกษาเพียง 1 ภูมิภาค เท่านั้น ส่วนโมดูล 5 การศึกษานอกสถานที่ กำหนดให้จัดเส้นทางการศึกษาในจังหวัดที่ภูมิภาคนั้นครอบคลุมอยู่ โดยกำหนดให้จัดไปศึกษานอกสถานที่อย่างน้อย จำนวน 2 เส้นทาง และสถาบันที่จัดการฝึกอบรมจะต้องเชิญมัคคุเทศก์ให้ปฏิบัติงานเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างอย่างครบถ้วนเฉพาะเส้นทางที่จัดในครั้งแรก ส่วนอีก 1 เส้นทาง ให้มัคคุเทศก์ตัวอย่างเป็นผู้เลี้ยง และให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเวียนกันฝึกฝนตลอดเส้นทาง

หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว พบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 ซึ่งนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ กำหนดระยะเวลาการฝึกอบรม ไม่น้อยกว่า 207 ชั่วโมง โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 4 โมดูล ได้แก่ โมดูล 1 ความรู้ทางวิชาการท่องเที่ยว โมดูล 2 ความรู้และทักษะเฉพาะอาชีพ โมดูล 3 ความรู้ภาษาต่างประเทศ และ โมดูล 4 การฝึกปฏิบัติงานกับบริษัทนำเที่ยว

2.2 เพื่อนำเสนอหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว วิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และมัคคุเทศก์ภูมิภาคของกรมการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองต่อกฎหมาย ตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบัน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

2.2.1 หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และมัคคุเทศก์ภูมิภาค

หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ กำหนดระยะเวลาการฝึกอบรม จำนวนไม่น้อยกว่า 211 ชั่วโมง ส่วนหลักสูตรมัคคุเทศก์ภูมิภาค นำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในพื้นที่ภูมิภาค กำหนดระยะเวลาในการฝึกอบรม ไม่น้อยกว่า 130 ชั่วโมง ประกอบด้วย หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ โดยเนื้อหาวิชาของหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และมัคคุเทศก์ภูมิภาค มีรายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เนื้อหารายวิชาหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค

โมดูล รายวิชา	หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์				
	ทั่วไป	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
โมดูล 1 ความรู้ทางวิชาการทั่วไป					
1. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐ	■	■	■	■	■
2. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวไทย	■	■	■	■	■
3. ประวัติศาสตร์ชาติไทย	■	■	■	■	■
4. โบราณคดีไทยเพื่อการท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
5. วัฒนธรรม เทศกาล และงานประเพณีไทย	■	■	■	■	■
6. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์	■	■	■	■	■
7. หลักการและการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	■	■	■	■	■
8. ธุรกิจและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานมัคคุเทศก์	■	■	■	■	■
โมดูล 2 ความรู้ทางวิชาการเฉพาะภูมิภาค					
ภาคเหนือ					
1. ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น	■	■			
2. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมท้องถิ่น	■	■			
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวท้องถิ่น	■	■			
4. ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น	■	■			
5. กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่น	■	■			
6. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกท้องถิ่น	■	■			
7. รูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะท้องถิ่น	■	■			
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ					
1. ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น	■		■		
2. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมท้องถิ่น	■		■		
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวท้องถิ่น	■		■		
4. ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น	■		■		
5. กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่น	■		■		

ตารางที่ 1 เนื้อหารายวิชาหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค (ต่อ)

โมดูล รายวิชา	หลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์				
	ทั่วไป	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
6. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกท้องถิ่น	■		■		
7. รูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะท้องถิ่น	■		■		
ภาคกลาง					
1. ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น	■			■	
2. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมท้องถิ่น	■			■	
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวท้องถิ่น	■			■	
4. ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น	■			■	
5. กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่น	■			■	
6. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกท้องถิ่น	■			■	
7. รูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะท้องถิ่น	■			■	
ภาคใต้					
1. ภูมิศาสตร์ท้องถิ่น	■				■
2. ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และวรรณกรรมท้องถิ่น	■				■
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวท้องถิ่น	■				■
4. ศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น	■				■
5. กลุ่มชาติพันธุ์และชุมชนท้องถิ่น	■				■
6. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึกท้องถิ่น	■				■
7. รูปแบบการท่องเที่ยวเฉพาะท้องถิ่น	■				■
โมดูล 3 ความรู้และทักษะเฉพาะอาชีพ					
1. บทบาทหน้าที่ มารยาท และจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์	■	■	■	■	■
2. วิธีการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์	■	■	■	■	■
3. พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง	■	■	■	■	■
4. จิตวิทยาการบริการ มนุษยสัมพันธ์ และการดูแลนักท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
5. พฤติกรรมนักท่องเที่ยวและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม	■	■	■	■	■

ตารางที่ 1 เนื้อหารายวิชาหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป และหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค (ต่อ)

โมดูล รายวิชา	หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์				
	ทั่วไป	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
6. การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
7. การปฐมพยาบาลนักท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
8. การดูแลนักท่องเที่ยวสูงอายุและลักษณะพิเศษ	■	■	■	■	■
9. เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
10. ทักษะการสื่อสารและบุคลิกภาพสำหรับมัคคุเทศก์	■	■	■	■	■
11. การพัฒนาตนเองและทักษะวิชาชีพมัคคุเทศก์	■	■	■	■	■
12. การสื่อความหมายและเสริมสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
โมดูล 4 ความรู้ภาษาต่างประเทศ					
1. ศัพท์เทคนิคและสำนวนในงานมัคคุเทศก์	■	■	■	■	■
2. การสนทนาและการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
3. การบรรยายและนำชมสถานที่ท่องเที่ยว	■	■	■	■	■
4. การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า	■	■	■	■	■
โมดูล 5 การศึกษานอกสถานที่	■	■	■	■	■
โมดูล 6 การฝึกปฏิบัติกับบริษัทนำเที่ยว	■	■	■	■	■

2.2.2 หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว พบว่า หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 ซึ่งนำเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ กำหนดระยะเวลาการฝึกอบรม ไม่น้อยกว่า 207 ชั่วโมง โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 4 โมดูล โดยเนื้อหาวิชาหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว แสดงรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เนื้อหารายวิชาหลักสูตรการฝึกอบรบวิชาผู้นำเที่ยว

โมดูล 1 ความรู้ทางวิชา การท่องเที่ยว	โมดูล 2 ความรู้และทักษะ เฉพาะอาชีพ	โมดูล 3 ความรู้ภาษาต่างประเทศ	โมดูล 4 การฝึกปฏิบัติกับ บริษัทนำเที่ยว
<ol style="list-style-type: none"> 1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ 2. อารยธรรมตะวันตก 3. อารยธรรมตะวันออก 4. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว 5. กฎหมายสำหรับผู้นำเที่ยว 6. จรรยาบรรณและจริยธรรมทางวิชาชีพผู้นำเที่ยว 7. การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม 8. จิตวิทยาการบริการ 9. ประวัติศาสตร์โลก 10. ประวัติศาสตร์เปรียบเทียบ 11. ศิลปะการต้อนรับและการพัฒนาบุคลิกภาพ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. พิธีการเข้า-ออกราชอาณาจักรและประเทศปลายทาง 2. วิธีปฏิบัติงานสำหรับผู้นำเที่ยว 3. การสื่อสารในงานนำเที่ยว 4. การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว 5. การสัมมนาทางการนำเที่ยวต่างประเทศ 6. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว 7. การพูดในที่ชุมชน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ และงานพิธีการ 8. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการนำเที่ยว 9. การบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาด้านการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวในต่างประเทศ 10. กฎหมายต่างประเทศ ข้อกฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศัพท์เทคนิคและสำนวนในงานผู้นำเที่ยว 2. การสนทนาและการสื่อสารกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง 3. ภาษาต่างประเทศเพื่อการจดนำเที่ยว 4. การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า <p>หมายเหตุ: เลือกเพียง 1 ภาษาตามที่สถาบันจัดการฝึกอบรมมีความชำนาญ</p>	<p>กำหนดให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเข้าฝึกปฏิบัติงานในฐานะผู้ช่วยผู้นำเที่ยวตามรายการนำเที่ยวต่างประเทศที่มีการเดินทางทางอากาศ ไม่น้อยกว่า 72 ชั่วโมง และฝึกปฏิบัติการในสำนักงานบริษัทนำเที่ยว ไม่น้อยกว่า 128 ชั่วโมง</p>

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถสรุปและอภิปรายผลในประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรอาชีวศึกษาในสาขาวิชาการท่องเที่ยวเปรียบเทียบกับรายวิชาในหลักสูตรการฝึกอบรบวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) ของกรมการท่องเที่ยว พบว่ารายวิชาในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรอาชีวศึกษามีเนื้อหาครอบคลุมทุกรายวิชาในหลักสูตรการ

อบรมมัคคุเทศก์ทั่วไป (ต่างประเทศ) ของกรมการท่องเที่ยว ซึ่งทำให้บัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรอาชีวศึกษาในสาขาวิชาการท่องเที่ยว มีคุณสมบัติเป็นไปตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 (กรมการท่องเที่ยว, 2559) ที่ระบุให้ผู้ยื่นขอใบอนุญาตเป็นมัคคุเทศก์ต้องสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าในสาขามัคคุเทศก์ หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ หรือสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในสาขามัคคุเทศก์ หรือสาขาการท่องเที่ยวที่มีวิชาเกี่ยวกับมัคคุเทศก์ ไม่น้อยกว่าที่คณะกรรมการกำหนด

นอกจากนี้ หลักสูตรระดับอุดมศึกษา และหลักสูตรอาชีวศึกษาในสาขาการท่องเที่ยว ยังมีเนื้อหาที่เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิของหลักสูตร ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของรุ่งรัตน์ หัตถกรรม และคณะ (2561) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการตลาดแรงงานเพื่อปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า สถานการณ์ด้านความต้องการแรงงานด้านการท่องเที่ยวมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มมากขึ้นเพราะการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเปิดเสรีทางการค้าและการรวมกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนั้น แนวทางการปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม ซึ่งมีการปรับปรุงทั้งชื่อหลักสูตร ชื่อปริญญา วัตถุประสงค์ของหลักสูตร และโครงสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553

2. การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์และหลักสูตรการฝึกอบรมผู้นำเที่ยวของกรมการท่องเที่ยว พบว่า เนื้อหาวิชาของหลักสูตรมัคคุเทศก์และหลักสูตรผู้นำเที่ยวที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การปรับปรุงหลักสูตรอบรมมัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 จำเป็นจะต้องพัฒนาให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในวิชาชีพที่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ทั้งนี้ หลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ทั่วไป มีจำนวนชั่วโมงการฝึกปฏิบัติน้อยเกินไป เนื้อหาวิชายังไม่มีความทันสมัย ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น หลักสูตรเน้นความรู้ทางประวัติศาสตร์มากเกินไป ขาดความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเป็นผู้สื่อความหมายแหล่งท่องเที่ยวได้ ตลอดจนเนื้อหาวิชาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีน้อยเกินไป และไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ดังนั้น การพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร ควรเพิ่มชั่วโมงฝึกปฏิบัติกับบริษัทนำเที่ยว และหลักสูตรต้องมีความทันสมัย เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) ได้กล่าวว่า หลักสูตรต่าง ๆ ควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย เนื่องจากปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการประกอบอาชีพของแต่ละสาขาวิชาที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่เสมอ หลักสูตรที่ดีต้องทำให้เกิดความรอบรู้ ทักษะ ตลอดจนการได้ฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่แท้จริง และสอดคล้องกับการศึกษาของภัทรพล มหาพันธ์ (2550) ที่กล่าวว่าหลักสูตรที่ได้รับการปรับปรุงนั้นควรให้มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงของสังคม สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และตลาดแรงงาน ดังนั้น หลักสูตรจึงควรมีความเป็นปัจจุบันและทันสมัยอยู่เสมอ

นอกจากนี้ ยังพบว่า หลักสูตรปัจจุบันไม่สามารถยกระดับมาตรฐานและคุณภาพของมัคคุเทศก์ได้ และไม่ได้สอนแนวคิดของการพัฒนาตนเองให้แก่มัคคุเทศก์ ดังนั้น ในการปรับปรุงหลักสูตรมัคคุเทศก์ทั่วไป จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาสมรรถนะของมัคคุเทศก์ให้ครอบคลุมทั้งทักษะ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อให้มัคคุเทศก์มีลักษณะที่พึงประสงค์ตามความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ดังที่อรุณา จันทรประยูร และคณะ (2554) อธิบายว่าผู้ที่ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์จะต้องตามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทั้งพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ค่านิยม กฎหมาย และภาษา เป็นต้น ซึ่งการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัยย่อมส่งผลให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีสมรรถนะตามความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของไชยปรกรณ์ ป็องญาติ และลินจง โพชารี (2561) เรื่องศักยภาพมัคคุเทศก์ที่จะก่อให้เกิดความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพมัคคุเทศก์ในด้านคุณลักษณะและด้านพฤติกรรมที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ความกระตือรือร้นในการทำงาน การตรงต่อเวลา บุคลิกภาพ และความอดทนต่อการทำงาน ส่วนลักษณะทางกายภาพของมัคคุเทศก์ที่นักท่องเที่ยวประทับใจมากที่สุด คือ มัคคุเทศก์มีความเป็นกันเอง มีคุณธรรม และจริยธรรม ดังนั้น การพัฒนาทักษะของมัคคุเทศก์ควรให้ความสำคัญในประเด็นข้างต้น

สำหรับหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว เน้นความรู้เชิงทฤษฎีและการบรรยายแหล่งท่องเที่ยวมากเกินไป โดยแท้จริงแล้วผู้นำเที่ยวไม่ใช่ผู้บรรยาย แต่เป็นเพียงผู้ประสานงานกับบริษัทนำเที่ยวในต่างประเทศและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางไปท่องเที่ยวต่างประเทศ ดังนั้น การปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว ควรเน้นเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของผู้นำเที่ยว ซึ่งจะทำให้หลักสูตรผู้นำเที่ยวที่มีการปรับปรุงสามารถตอบสนองความต้องการของธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับการศึกษาของโรจนา ลัมสกุลวานิจ (2552) เรื่อง คุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่สรุปไว้ว่ามัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย ควรมีคุณลักษณะครบถ้วนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณสมบัติในด้านหน้าที่และความรับผิดชอบ ด้านจรรยาบรรณและจริยธรรม และด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อให้สามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพมากที่สุด ดังนั้น การฝึกอบรมมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศ ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการควบคุมอารมณ์ การตรงต่อเวลา จรรยาบรรณและจริยธรรมของมัคคุเทศก์ มากกว่าการฝึกอบรมเชิงทฤษฎีและการบรรยายแหล่งท่องเที่ยว เพราะเป็นคุณลักษณะที่นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญในระดับมากที่สุด

หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ พบว่า หลักสูตรมีระยะเวลาการอบรมสั้นมาก และมีปัญหาการตีความพื้นที่และความทับซ้อนของเนื้อหา ตลอดจนผู้เข้ารับการฝึกอบรมยังขาดความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ และทักษะในการนำเที่ยวที่ไม่ตรงตามมาตรฐานอาเซียน ดังนั้น ในการปรับปรุงหลักสูตร ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรม และจัดกลุ่มพื้นที่เป็นกลุ่มภูมิภาคเพื่อลดปัญหาของทับซ้อนของเนื้อหา ตลอดจนเนื้อหาสาระของรายวิชาควรเน้นพัฒนาทักษะในการนำเที่ยว และภาษาต่างประเทศ ดังที่ ฝะอบ พวงน้อย, นาดยา แก้วใส, สมชาติ เลิกบางพลัด, โปรตปราน ชลสาคร, และอัจฉรา สังขุทธ (2558) กล่าวว่า การเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพจะสามารถยกระดับคุณภาพ

กำลังคนด้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย เพื่อให้เกิดทักษะ ความรู้ ความสามารถที่ตรงกับความต้องการของสังคม จนกระทั่งนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับนานาชาติได้ในที่สุด อีกทั้งจากการศึกษาของมธุรดา เอี่ยมสุภา (2558) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับมัคคุเทศก์น้อย ในจังหวัดสิงห์บุรี พบว่า แผนการจัดการฝึกอบรมของการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว มีจำนวน 3 แผน ได้แก่ บุคลิกภาพเบื้องต้นของมัคคุเทศก์ เรื่องข้อมูลเบื้องต้นและแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสิงห์บุรี และเรื่องอาเซียน ซึ่งมีเนื้อหาสาระครอบคลุมทั้งทักษะ ความรู้ที่จำเป็นของมัคคุเทศก์น้อยต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และจากด้านการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตร โดยภาพรวม พบว่า มัคคุเทศก์น้อยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ในการจัดการฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นของตน ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสอดคล้องกับ สุริยา สัมจันทร์ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะ ตามกรอบมาตรฐานมัคคุเทศก์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน โดยผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบของหลักสูตร 14 องค์ประกอบ โดยโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญที่ครอบคลุมมาตรฐานความรู้ มาตรฐานด้านทักษะการปฏิบัติงาน และมาตรฐานด้านจรรยาบรรณ ตลอดจนมีการฝึกปฏิบัติการบรรยายนำชมแหล่งท่องเที่ยว ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจเรื่องมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม มีจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์และทักษะการปฏิบัติงานการเป็นมัคคุเทศก์โดยรวมและเป็นรายด้านทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพและมารยาท และด้านความสามารถในการบรรยาย อยู่ในระดับมาก ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการให้บริการของมัคคุเทศก์ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะ โดยรวมและรายด้าน คือ ทักษะการปฏิบัติงาน ความรู้ ความสามารถ และจรรยาบรรณ อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ หลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะที่มีประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผ่านการฝึกอบรมสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปประกอบการเป็นมัคคุเทศก์มืออาชีพได้มาตรฐาน เพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพมากขึ้น

3. การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว พบว่า การจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์และผู้นำเที่ยว ซึ่งเป็นหลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 ประกอบด้วย 1) หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ทั่วไป 2) หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค ภาคเหนือ 3) หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4) หลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค ภาคกลาง 5) หลักสูตรอบรมวิชามัคคุเทศก์ภูมิภาค ภาคใต้ และ 6) หลักสูตรการฝึกอบรมวิชาผู้นำเที่ยว โดยทุกหลักสูตรมีความสอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่มีการปรับปรุง และตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ในแต่ละหลักสูตรนอกจากจะมีการอบรมภาคทฤษฎีแล้ว ยังเน้นให้มีการฝึกปฏิบัติงานจริง ทั้งการศึกษานอกสถานที่ และการฝึกปฏิบัติงานกับบริษัทนำเที่ยว เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง อันจะทำให้เกิดสมรรถนะในการทำงานที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีแนวคิดในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับ Golding (2005) ที่ระบุถึงแนวคิดในการสร้างหลักสูตรเพื่อพัฒนาทักษะว่าควรใช้เทคนิคการสอนที่เน้นกิจกรรมสร้างเสริม

ประสบการณ์ มีวิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นได้ และยังคงสอดคล้องกับแนวคิดของ Council on Higher Education (2011) ซึ่งได้กำหนดแนวทางเกี่ยวกับ Work-integrated Learning: Good Practice Guide ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบทางวิชาการและวิชาชีพของการศึกษาเชิงบูรณาการร่วมกับการทำงาน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติงานแบบมืออาชีพโดยมีผู้เชี่ยวชาญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ประยุกต์กับการทำงานจริง

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาและปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมวิชามัดคฤเทศก์และผู้นำเกี่ยวข้อง มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรประกาศใช้หลักสูตรปรับปรุงการฝึกอบรมวิชามัดคฤเทศก์และผู้นำเกี่ยวข้อง วิชามัดคฤเทศก์ทั่วไป และมัดคฤเทศก์ภูมิภาคของกรมการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อกฎหมาย ตลาดแรงงาน ธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวในสถานการณ์ปัจจุบัน และติดตาม ควบคุม กำกับดูแล สถาบันการศึกษาที่ได้รับอนุญาตให้จัดการฝึกอบรมวิชามัดคฤเทศก์และผู้นำเกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามมาตรฐานหลักสูตรใหม่ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพและมีคุณค่าต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะเชิงบริหารจัดการ

2.1 สถาบันการศึกษาที่ได้รับอนุญาตให้จัดการฝึกอบรมวิชามัดคฤเทศก์และผู้นำเกี่ยวข้อง ควรติดตามและประเมินคุณภาพของมัดคฤเทศก์ที่ผ่านการฝึกอบรมเมื่อเข้าไปปฏิบัติงานกับบริษัทนำเที่ยวว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่

2.2 สถาบันการศึกษาที่ได้รับอนุญาตให้จัดการฝึกอบรมควรจัดทำ การประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการฝึกอบรม เพื่อนำผลมาพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

หลังจากการประกาศใช้หลักสูตรจัดการฝึกอบรมวิชามัดคฤเทศก์และผู้นำเกี่ยวข้อง หลักสูตรปรับปรุงใหม่ พ.ศ. 2561 ไประยะหนึ่งแล้ว ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินคุณภาพหลักสูตรว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม พ.ศ. 2553*. สืบค้นจาก http://www.mua.go.th/users/tqf-hed/news/FilesNews/FilesNews6/tourism_m1.pdf
- กรมการท่องเที่ยว. (2551). *พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551*. สืบค้นจาก <https://www.dot.go.th/ebooks/ebooks-view/378>
- กรมการท่องเที่ยว. (2559). *พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559*. สืบค้นจาก <https://www.dot.go.th/ebooks/ebooks-view/376>
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงแรมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวผ่านศึก.
- ไชยปรกรณ์ ป้องญาติ, และลินจง โพชารี. (2561). ศักยภาพมัคคุเทศก์ที่จะก่อให้เกิดความประทับใจหรือความชอบของนักท่องเที่ยวชาวเวียดนามในจังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทย. ใน *การประชุมวิชาการ "มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 14"* (น. 174-180). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- ผะอบ พวงน้อย, นาดยา แก้วใส, สมชาติ เล็กบางพลัด, ไพรตปรารณ ชลสาคร, และอัจฉรา ลังชยุทธ. (2558). การพัฒนาหลักสูตรและชุดสื่อการเรียนรู้เรื่องภาษาอังกฤษเทคนิคเพื่อการท่องเที่ยวเมืองไทยในวิถีพุทธ. *วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 25(1), 137-147.
- ภัทรพล มหาชนธ์. (2550). *การประเมินหลักสูตรระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากร*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะศึกษาศาสตร์.
- มธุรดา เอี่ยมสุภา. (2558). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเตรียมความพร้อมการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนสำหรับมัคคุเทศก์น้อยในจังหวัดสิงห์บุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม.
- มารุต พัฒผล. (2562). *แนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้.
- รุ่งรัตน์ หัตถกรรม, วีรากร รัตกุล, กนกเกล้า แก้วกล้า, ราเมศร์ พรหมชาติ, และนรินทร์ เจตธำรง. (2561). ความต้องการตลาดแรงงานเพื่อปรับปรุงหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 2 NIRC 2018* (น. 419-428). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- โรจนา ลีมสกุลวานิจ. (2552). *คุณลักษณะของมัคคุเทศก์นำเที่ยวต่างประเทศที่พึงประสงค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, โครงการบัณฑิตศึกษา.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *เอกสารประกอบการสอน รายวิชาทฤษฎีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย.
- สงัด อุทรานันท์. (2532). *พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสหาย.

- สจิวรรณ ทรรพวุฒ. (2548). *หลักสูตรและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, คณะครุศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2557). *หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พ.ศ. 2557 ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว สาขาวิชาการท่องเที่ยว*. สืบค้นจาก <http://bsq2.vec.go.th/course/.pdf>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2562). *แถลงข่าวสถานการณ์ท่องเที่ยว ธันวาคม ปี 2561*. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2562, จาก https://www.mots.go.th/old/ewt_dl_link.php?nid=11272
- สุริยา สัมจันทร์. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมมัคคุเทศก์ในพื้นที่เฉพาะ ตามกรอบมาตรฐานมัคคุเทศก์ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม.
- อรจนา จันทระประยูร, วราภรณ์ ดวงแสง, อนุวัต เชื้อเย็น, วลัยลดา ถาวรมงคลกิจ, วัชรวิวรรณ ศศิพลิน, และ วิวัฒน์ ประสานสุข. (2554). *การพัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์ท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- The Authority on World Travel & Tourism. (2019). *Travel & Tourism continues strong growth above global GDP*. Retrieved September 20, 2019, from <https://www.wttc.org/about/media-centre/press-releases/press-releases/2018/travel-tourism-continues-strong-growth-above-global-gdp/>
- Council on Higher Education. (2011). *Work-integrated learning: Good practice guide*. Retrieved September 20, 2019, from http://www.che.ac.za/sites/default/files/publications/Higher_Education_Monitor_12.pdf
- Golding, C. (2005). *Developing a thinking classroom: a workbook for Professional learning teams*. Melbourne, Australia: Hawker Brownlow Education.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.
- Oliva, P. F. (2009). *Developing the Curriculum* (7th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Saylor, J. G., & Alexander, W.M. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning* (4th ed.) New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago, IL: The university of Chicago press.